

Achttiende zondag na Trinitatis

Negentiende na Pinksteren (in het teken van Simchat Torah)

BIJ SIMCHAT TORAH EN SOEKOT

refrein:

Kom, Vreugde, laat je drinken!
Kom, Vreugde, smaak zo zoet
dat ik wel dansen moet!
Kom, Vreugde, laat je drinken
dat ik wel dansen moet!

1. De vreugde, die het hart verwarmt
wordt als Gods liefste woord omarmd,
ontsluist ons het leven.
De bruiloft van zijn woord en wet
heeft ons tot dansen aangezet,
de volle maat gegeven!
2. Wij putten uit de adem Gods.
Wij drinken water uit de rots
geknielend aan levend water,
en zien – weerspiegeld naar Zijn beeld –
hoe Gods genade mensen heelt
en bloeien doet op aarde.
3. Geworteld aan de waterkant
vinden wij, rond de bron geplant
tegen de dood bescherming.
Bekroond met leven dragen wij
takken vol vruchten wijd en zijd:
een loofhut van ontferming.
4. Een schuilplaats zijn wij voor elkaar;
en recht en vrede bloeien waar
wij zijn tora begroeten.
De hemel spreekt zijn woord van licht,
mijn ogen zien – daarheen gericht –
een weg voor onze voeten!

Purmerend, 22 augustus 1984.

Sytze L. S. de Vries

Over de liturgie

Ps. 119 hoort bij dit feest, maar ook Mat. 22,34-46. Toen de belangstelling voor die grote joodse herfstfeesten (die tendele al zo'n rol spelen ook in het Nieuwe Testament) begon toe te nemen, ontdekten wij in een jaar dat Simchat thora, Vreugde der wet, precies op de zondag viel, dat in het klassieke luthers-anglicaanse rooster Mat. 22,34-46, het gedeelte over het grote gebod, stond aangegeven. Dat betekende, dat het al eeuwen lang op die zondag altijd in de buurt van die afsluiting van het Loofhuttenfeest was gelezen!

Toeval? Het kan zijn, zoals het zeker ook toeval is, dat voor deze keer op zondag Hebr. 2,9 klinkt: 'Gerechtigheid hebt gij liefgehad'. En zo is het ook met Deut. 6!

Toch opperde een joodse kenner van de geschiedenis de mogelijkheid (meer niet), dat deze oude overeenkomst tot stand gekomen zou kunnen zijn in de kring rondom Karel de Grote en zijn raadgever Alcuin, in een tijd toen men bij uitzondering de Joden goedgezind was – juist in die tijd vormt zich de traditie van het vieren van Simchat thora, als kroon op het Loofhuttenfeest.

Hoe dan ook, die zondag bevatte deze uitspraak over de thora in de liturgie en men zong psalm 119, waarin de liefde tot de thora steeds maar weer wordt verklaard, die psalm kan de verbinding leggen tussen dit alles en het woord 'wet' verwarmen tot die wederzijdse trouw tussen God en mens die in het woord 'thora' schuilt.

En dat dansende lied over de Wet, gez. 62 doet ook denken aan de rondedans met de thorarollen, de boeken der belofte, en tenslotte voegt psalm 124 er het 'onze hulp in de naam van de Heer' bij.

Als is gelezen

Deuteronomium 6,4-25 (K.S.)

Op vreemd terrein?

Wie judaïserende tendensen in de christelijke prediking vreest bij de doorgaande lezing uit de Pentateuch, moet het deze zondag erg benauwd hebben. Het kerkelijk jaar biedt geen aansprekende naam: de zoveelste zondag na Trinitatis. Wanneer daarbij dan het joodse feest van de Vreugde der Wet wordt genoemd lijkt dat alle aandacht op te gaan eisen. Daarbij komt dat we de beginregels van een tekst lezen, die in de Joodse liturgie een centrale plaats innemen: het 'Hoor, Israël, het 'Sjema' (het beginwoord fungeert als titel).*

Waar begin je aan?, zou men zich kunnen afvragen. Wij hebben ons toch niet te verheugen over de wet, maar juist over het feit dat wij 'van de wet zijn ontslagen' (Rom. 7,6). Maar niet alleen van christelijke, ook van joodse zijde zal men argwanend zijn t.a.v. de invulling van deze zondag. Hoe gaat men om met een belijdenis uit het hart van het joodse geloof, met een tekst die door de Joden wordt aangevoerd ter bestrijding van het dogma van de triniteit: 'De Here is één'?

De liefde tot God

Vers 4 kan op verschillende manieren vertaald worden:

– 'De Here is onze God, de Here is één'. D.w.z. Hij is uit één stuk. Je kunt op Hem aan. Een fundamenteel onderscheid met het veelgodendom, waar je nooit zeker kunt zijn van de toezegging van een god. Je weet nooit of er niet misschien een ander tegenin zal gaan. Deze belijdenis is zo een belangrijk argument voor de waarschuwingen die volgen tegen het nalopen van de afgoden (6,14). Vgl. ook Deut. 32,12: 'De Here alleen heeft het (d.i. Israël in de woestijn) geleid, geen vreemde god stond Hem terzijde'. Het bestaan van de andere goden wordt niet ontkend, maar het is duidelijk dat zij niets voorstellen. Zij zullen dan ook van het podium verdwijnen (vgl. de profetenlezing bij Deut. 6,4: Zach. 14,9).

– 'De Here onze God is één Here'. Vanwege de versnippering van de eredienst over verschillende plaatsen, waarbij het eigen karakter van de Here aangetast werd door heidense invloeden, wordt duidelijk gesteld dat er maar één Here is, die alleen op de plaats die Hij verkies op de juiste wijze gediend kan en dus mag worden (Deut. 12).

– 'De Here is onze God, de Here is uniek'. Bij deze vertaling ligt meer de nadruk op de emotionele relatie van de gelovige tot zijn God. De Here wordt beschreven als de liefste, zoals in Hoogl. 6,8: '60 koninginnen zijn er, 80 bijvrouwen, jonkvrouwen zonder tal, maar enig is zij...'. Dit accent op de liefdesrelatie wordt bevestigd door wat volgt in vers 5, het gebod de Here lief te hebben.

Het is waarschijnlijk niet nodig te kiezen voor één van de genoemde mogelijkheden. Ze spelen immers alle in het vervolg een rol. Wel is het van belang om op te merken dat hier niet wordt gesproken over het zijn van de Here op zich. Elke speculatie over de zijnsvorm van onze God op grond van deze tekst is misplaatst. Hier wordt gesproken over wat Hij voor ons is.

De tekst begint met een bevel. Dat is een probleem voor de interpretatie van deze verzen. De gebiedende wijs wordt voortgezet in v.5: 'Gij zult de Here liefhebben'. Maar is dat geen contradictie? Liefde kun je toch niet opleggen? Het is verhelderend wanneer je ziet dat de hier gebruikte formuleringen ook voorkomen in de situatie waarin de vader zijn zoon wijsheid bijbrengt. Een beeld dat veel voorkomt in Spreuken.

Het geweldige van deze tekst, en eigenlijk van heel dit boek, is dat dit niet zomaar wordt opgelegd. Hier wordt ons hart, het bewuste willen gevraagd. Luister, overtuig uzelf! Maar geef u dan ook helemaal zoals God zichzelf helemaal heeft gegeven! Gods gave en belofte gaan vooraf (v. 18 vgl. 1 Joh. 4,19).

De vreugde van de wet

Bij het joodse feest met deze naam werden ook de kinderen heel sterk betrokken. Het is belangrijk dat zij al vroeg door alle op het eerste gezicht saaie en zinloze verordeningen leren heenkijken naar de Here. Hier hoeft niemand gebukt te gaan onder een menonwaardige dwangsituatie. Wij zijn bevrijd (6,21-23) tot liefdedienst. Dit staat verre van werkeilichheid. Daar zijn wij terecht bang voor. Want wanneer de wet de dienst uitmaakt heb je geen leven. Leven dat vol is van de liefde tot onze God, dát is pas leven (v. 29). Jezus beaamt dat in de verzen die Lucas parallel aan Deut. 6-7 leest (Luc. 10,25-28).

* Zie de inleiding. Voor een bespreking van het Sjema zie P. A. H. de Boer in: *Zoals er gezegd is over Koningen en Kronieken*, Phoenix Bijbelpockets 9, Zeist 1964 pp. 90-96.

Negentiende zondag na Trinitatis

Twintigste na Pinksteren (28e door het jaar)

BIJ JAKOBUS 5, 1-6 en LUKAS 12, 16-19

Refrein:

Heer, hebben wij geen verweer?
Is er voor ons geen vrijspraak meer?
Verspelen die daden
ons recht op genade?
Heer, hebben wij geen verweer?

1. Wij wensen ons vele jaren
in huizen die duurzaam zijn,
bezitten een eigen domein
gevuld met wat viel te vergaren.
2. Wij blijven de dagen bezaaien
met hoop op veelvuldige winst.
En steeds als de oogsttijd begint
staan wij op ons recht om te maaïen.
3. Vergeten de dagen te tellen
en slapend in onze sleur,
zal 't roepen van buiten de deur
ons na middernacht eerst ontstellen?
4. De hand, die ons hielp, is vergeten;
de schuren zijn meer dan gevuld.
Wie weet, dat God niet langer duldt
het knechten van wie naar Hem heten?

Purmerend, 28 januari 1985

Sytze L. S. de Vries

Over de liturgie

Dat 'tweesnijdende zwaard' uit Hebr. 4,12 is steeds weer afgebeeld in de geschiedenis. Meestal heeft Christus het in de mond, kritisch, oordelend, zoals het ook in Openb. 1,16 staat: 'Hij had zeven sterren in zijn rechterhand en uit zijn mond kwam een tweesnijdend scherp zwaard.'

Het is goed om ook die harde, felle kant van het evangelie zo duidelijk in de oren en voor ogen te krijgen. Het kan niet het laatste woord zijn, want 'de barmhertigheid roemt tegen het oordeel' (Jak. 2,13); Christus is dan ook vaak gezeten op een regenboog en Hij heft zijn hand op met de twee vingers omhoog, het oude zegeningsgebaar.

Maar: dat neemt het oordeel, de verontwaardiging over de verschrikkingen voor en door mensen op de aarde niet weg. Er moet gewaarschuwd worden voor de gevaarlijke wegen en daden, voor misdaden, soms onder schone schijn, zie ook Deut. 8,19,20.

Daarom is psalm 125 uit de liturgie van deze zondag ook zo op zijn plaats:

*'Wie op de dwaalweg zet zijn voeten,
en wie in eigenwaan,
kwaad doet, zal 't kwaad vergaan'. (vers 4)*

*Overigens ook psalm 78 (vers 3):
O Heer, hoezeer onwillig en weerbarstig,
ontrouw van geest, van harte onstandvastig
is het geslacht dat zich op U niet richtte.*

Als is gelezen

Deuteronomium 7-8 (K.S.)

Israël en de volken

De verhouding tussen Israël en de volken is een belangrijk onderwerp. Dit komt uitgebreid in 7 aan de orde. Er wordt wel zeer hard geoordeeld over de volken die Israël treft op zijn weg naar de inbezitting van het land: ze moeten met de ban worden geslagen (7,2). De grondbetekenis van dit woord wat wij vertalen met '(met de) ban (slaan)' is: iets of iemand voorgoed aan het heiligdome wijden. In de oorlogsvoering wordt dat: stad en bevolking aan de vernietiging wijden. De beschrijving van de oudste geschiedenis van Israël biedt akelig veel voorbeelden van zo'n handelwijze. Niet direct stichtelijk. Maar misschien wel indirect.

We moeten deze voorschriften m.b.t. de oorlogsvoering bij de verovering van het land betrekken op de tijd waarin ze zijn geschreven. Dat is waarschijnlijk de tijd van koning Josia (7 eeuwen na de intocht). Het is vrijwel zeker dat de veroveringsoorlog niet zo is gevoerd als in Deut. wordt voorgeschreven. Het gaat hier dus meer om een vorm van geschiedbeschouwing gericht op Josia's tijdgenoten. In een tijd van grote bedreiging (door Assyrië) wordt hen verteld hoe machtig het volk is als het zich door God laat leiden. Gods volstreekte heerschappij krijgt gestalte in het voorschrift van de ban. Het doel is dat er vrouwen wordt gewekt in deze God van de vaders. Niet dat men nu ook zelf dit voorschrift overneemt. In Deut. 20 wordt duidelijk onderscheid gemaakt tussen die oorlog van het verleden, waarin het met de ban-slaan normaal is (10-15) in tegenstelling tot de manier waarop men, nu men het land al bewoont, dient op te treden (16-18). Voordat wij Deut. 7 met verachting terzijde leggen is het goed te beseffen dat het om theorie gaat, die theorie moet blijven. Het is misschien beter om onszelf eens af te vragen of bij ons 'de wijding aan de totale vernietiging' (atoomdreiging) wel theorie blijft. Er wordt in ieder geval al druk over het in praktijk brengen gespeculeerd.

Wat betreft de scheiding tussen Israël en de volken wordt duidelijk gemaakt dat deze niet vast zit op dat ene volk. Daar is geen enkele reden toe (7,7). De afkeer tegen de volken is niet het laatste woord. Van Gods liefde (7,8) valt meer te verwachten. Het is niet uitgesloten dat ooit nog eens anderen naar de Here zullen luisteren. Want daar hangt het allemaal van af (8,20). Als Lucas dan ook dit thema behandelt in 10,29-37 laat hij zien dat soms een vreemdeling God beter kan verstaan dan de Israëlieten.

Israël en het land

7,6 is een centrale tekst m.b.t. het thema van de uitverkiezing van Israël. Wat opvalt is dat er geen sprake is van de kwaliteit van Israël zelf. Die wordt alleen ontleend aan de relatie met God. Het hangt af van Zijn ondoorgrondelijke liefde (7,7). Hij verbindt zich met hen. Opnieuw liefdestaal. In Gen. 34,8 (mijn zoon hangt met heel zijn hart aan uw dochter) wordt hetzelfde werkwoord gebruikt (vgl. ook Deut. 10,15). Wat deze verkiezing inhoudt staat in 7,12-16: een zegen boven alle volken. Nl. dat God zijn belofte van het land, die Hij heeft gedaan aan de vaders, zal houden. En het leven in dat land zal goed zijn, want het land zelf is goed (8,7-10 een wat overdreven loflied op het land). Vanuit de tijd en situatie waarin Deut. is geschreven is deze nadruk op het land goed te begrijpen. Het land stond immers op het spel bij de toenemende druk van de aanstormende wereldmachten.

Bij deze tekst over verkiezing moet nog opgemerkt worden dat de verkiezing door God geen voorwaarden vooraf stelt. Hij houdt vast aan de door Hem al eerder gedane beloften. Verkiezing houdt wel een opdracht in (c.8): laat zien dat je de weldaden van de Here in de woestijn en het land niet vergeten bent, ook niet als het je voor de wind gaat, door heden te leven naar zijn wil (8,11)!

Actueel

Er is de schrijver van Deut. veel aan gelegen dat het niet blijft bij het verre verleden. Hij doet er alles aan om de zaak te actualiseren. De God van het legendarische verleden is ook onze God, die ons leven bepaalt. Deze intentie blijkt ook uit de weergave van het manna-wonder. Het wordt juist niet in de eerste plaats als wonder gezien, maar als beproeving (8,2-3). De hoorder krijgt zo niet de gelegenheid vol verwondering, maar op een afstand toe te kijken. Hij wordt er zelf bij betrokken. Opmerkelijk is ook dat in een context waarin steeds over de vaders wordt gesproken nu wordt gezegd dat zij het niet hebben gekend. Voor wie beproefd wordt is terugvallen op de traditie niet altijd mogelijk. Niet leven bij brood alleen kan dus ook inhouden dat je je moet durven openstellen voor het nieuwe en vernieuwende woord van God.

Heel interessant is hier weer de vergelijking met de parallelle passage in Luc. 10,38-42: niet bij werk alleen?